

॥प्रथमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां सप्तमकाण्डे प्रथमः प्रश्नः॥

प्रजननं ज्योतिरुग्निर्देवतानां ज्योतिर्विराङ्गुन्दसां ज्योतिर्विराङ्गुचौऽग्नौ सं तिष्ठते विराजंमभि सं पंचते तस्मात्तज्योतिरुच्यते द्वौ स्तोमौ प्रातःसवनं वैहतो यथा प्राणश्चापानश्च द्वौ माध्यन्दिनः सवनं यथा चक्षुश्च श्रोत्रं च द्वौ तृतीयसवनं यथा वाक्प्रतिष्ठा च पुरुषसम्मितो वा एष यज्ञोऽस्थूरिः (१)

यं कामं कामयते तमेतेनाभ्यशब्दते सर्वं ह्यस्थूरिणाभ्यशब्दतेऽग्निष्ठेमेन वै प्रजापतिः प्रजा असृजत ता अग्निष्ठेमेनैव पर्यगृह्णात्तासां परिगृहीतानामश्वतरोऽत्यप्रवत तस्यानुहाय रेत आदत्त तद्वर्द्धेभे न्यमार्हस्माद्वर्द्धभो द्विरेता अथो आहुर्वडबायां न्यमार्दिति तस्माद्वडबा द्विरेता अथो आहुरोषधीषु (२)

न्यमार्दिति तस्मादोषधयोऽन्भ्यक्ता रेभन्त्यथो आहुः प्रजासु न्यमार्दिति तस्माद्यमौ जायेते तस्मादश्वतरो न प्रजायत आत्तरेता हि तस्माद्वृहिष्वनवकृष्टः सर्ववेदसे वा सहस्रे वावकुसोऽति ह्यप्रवत य एवं विद्वान्ग्निष्ठेमेन यजते प्राजाताः प्रजा जनयति परिप्रजाता गृह्णाति तस्मादाहज्येष्युज्ज इति (३)

प्रजापतिर्वाव ज्येष्ठः स ह्येतेनाग्रेऽयजत प्रजापतिरकामयत प्रजायेति स मुख्यतस्मिवृतं निरमिमीत तमग्निर्देवतान्वसृज्यत गायत्री छन्दो रथन्तरः सामं ब्राह्मणो मनुष्याणामुजः पंशुनां तस्मात्त मुख्यां मुखुतो ह्यसृज्यन्तोरसो बाहुभ्यां पश्चदुशं निरमिमीत तमिन्द्रो देवतान्वसृज्यत त्रिष्टप्छन्दो बृहत् (४)

सामं राजन्यौ मनुष्याणामविः पशुनां तस्मात्त वीर्यवन्तो वीर्याद्व्यसृज्यन्त मध्यतः सप्तदशं निरमिमीत तं विश्वे देवा देवता अन्वसृज्यन्त जगती छन्दो वैरूपः साम वैश्यो मनुष्याणां गावः पशुनां तस्मात्त आद्या अन्नधानाद्व्यसृज्यन्त तस्माद्वयाऽसोऽन्येभ्यो भूयिष्ठा हि देवता अन्वसृज्यन्त पृत एकविश्वं निरमिमीत तमनुष्टप्छन्दः (५)

अन्वसृज्यत वैराजः सामं शुद्धो मनुष्याणामश्वः पशुनां तस्मात्तो भूतसङ्गमिणावश्वश्च शूद्रश्च तस्माच्छुद्धो यज्ञेऽनवकृष्टसो न हि देवता अन्वसृज्यत तस्मात्पादावुपं जीवतः पुत्रो ह्यसृज्येतां प्राणा वै त्रिवृद्धर्धमासाः पञ्चदशः प्रजापतिः सप्तदशस्त्रय इमे लोका असावादित्य

एकविश्वा एतस्मिन्वा एते श्रिता एतस्मिन्प्रतिष्ठिता य एवं वेदैतस्मिन्वेव श्रयत एतस्मिन्प्रति तिष्ठति॥ (६)

अस्युरिगोपीषु ज्येष्ठयज्ञ इति वृहदनुष्पदः प्रतिष्ठिता नवं च॥६॥

[१]

प्रातःसुने वै गायत्रेण छन्दसा त्रिवृते स्तोमाय ज्योतिर्दध्देति त्रिवृता ब्रह्मवर्चसेन पश्चदशाय ज्योतिर्दध्देति पश्चदशेनौजसा वीर्येण सप्तदशाय ज्योतिर्दध्देति सप्तदशेन प्राजापत्येन प्रजननेनैकविश्वाय ज्योतिर्दध्देति स्तोम एव तथस्तोमाय ज्योतिर्दध्देत्यथो स्तोम एव स्तोममभि प्रणयति यावन्तो वै स्तोमास्तावन्तः कामास्तावन्तो लोकास्तावन्ति ज्योतीङ्ग्येतावत एव स्तोमानेतावतः कामानेतावतो लोकानेतावतन्ति ज्योतीङ्ग्यवरुन्धे॥ (७)

तावन्तो लोकास्तावन्ति च॥७॥

[२]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वे यज्ञेत योऽग्निष्ठोमेन यजमानोऽथ सर्वस्तोमेन यज्ञेतेति यस्य त्रिवृतमन्तर्यन्ति प्राणाङ्गस्तस्यान्तर्यन्ति प्राणेषु मेऽप्यसुदिति खलु वै यज्ञेन यजमानो यज्ञेते यस्य पश्चदशमन्तर्यन्ति वीर्यं तस्यान्तर्यन्ति वीर्यं मेऽप्यसुदिति खलु वै यज्ञेन यजमानो यज्ञेते यस्य सप्तदशमन्तर्यन्ति (८)

प्रजां तस्यान्तर्यन्ति प्रजायां मेऽप्यसुदिति खलु वै यज्ञेन यजमानो यज्ञेते यस्यैकविश्वायन्ति प्रतिष्ठां तस्यान्तर्यन्ति प्रतिष्ठायां मेऽप्यसुदिति खलु वै यज्ञेन यजमानो यज्ञेते यस्य त्रिष्टुपमन्तर्यन्त्यूतूङ्ग्य तस्य नक्षत्रियां च विराजमन्तर्यन्त्यूतुषु मेऽप्यसन्नक्षत्रियायां च विराजीति (९)

खलु वै यज्ञेन यजमानो यज्ञेते यस्य त्रयस्त्रिविश्वायन्ति देवतास्तस्यान्तर्यन्ति देवतासु मेऽप्यसुदिति खलु वै यज्ञेन यजमानो यज्ञेते यो वै स्तोमानामवृमं परमतां गच्छन्तं वेदं परमतामेव गच्छति त्रिवृद्वै स्तोमानामवृमस्त्रिवृत्परमो य एवं वेदं परमतामेव गच्छति॥ (१०)

सप्तदशमन्तर्यन्ति विराजीति चतुर्थत्वापि शब्दः ॥३॥

[३]

अङ्गिरसो वै सत्रमासते सुवर्गं लोकमायन्तेषां हविष्माङ्ग्यं हविष्कृचाहीयेतान्तावका सुवर्गं लोकमियावेति तावेतं द्विरात्रमपश्यतां तमाहरतां तेनायजेतां ततो वै तौ सुवर्गं

लोकमैतां य एवं विद्वान्द्विरात्रेण यजते सुर्गमेव लोकमैति तावैतां पूर्वेणाऽहा-
उगच्छतामुत्तरेण (११)

अभिपूवः पूर्वमहर्भवति गतिरुत्तरं ज्योतिष्ठोमोऽग्निष्ठोमः पूर्वमहर्भवति तेजस्तेनाव-
रुन्धे सर्वस्तोमोऽतिरात्र उत्तरं सर्वस्याऽस्यै सर्वस्यावरुद्धे गायत्रं पूर्वेहन्सामं भवति
तेजो वै गायत्री गायत्री ब्रह्मवर्चसं तेजं एव ब्रह्मवर्चसमात्मन्यते त्रैष्टुभुमुत्तरं ओजो वै
वीर्यं त्रिष्टुगोजं एव वीर्यमात्मन्यते रथन्तरं पूर्वं (१२)

अहन्सामं भवतीयं वै रथन्तरमस्यामेव प्रति तिष्ठति बृहदुत्तरेऽसौ वै बृहदमुष्यामेव
प्रति तिष्ठति तदाहुः क्व जगती चानुष्टुप्वेति वैखानसं पूर्वेऽहन्सामं भवति तेन
जगत्यै नैति षोडशयुत्तरे तेनानुष्टुभोऽथाहुर्यथसंमानेऽर्धमासे स्यातामन्यतुरस्याहो वीर्यमनु-
पद्येतेत्यमावास्यायां पूर्वमहर्भवत्युत्तरस्मिन्नुत्तरन्नानैवार्धमासयोर्भवतो नानावीर्ये भवतो
हविष्मन्निधनं पूर्वमहर्भवति हविष्कन्निधनमुत्तरं प्रतिष्ठित्यै॥ (१३)

उत्तरेण रथन्तरं पूर्वेऽवेक्षणतिश्रा॥ ३॥

[४]

आपो वा इदमग्रे सलिलमासीत्तस्मिन्नजापतिवायुभूत्वाचरथस इमामपश्यतां
वर्गाहो भूत्वाहरुतां विश्वकर्मा भूत्वा व्यमाटर्थसप्रिथत् सा पृथिव्येभवत्तपृथिव्यै
पृथिवित्वन्तस्यामश्राम्यत्वजापति: स देवानंसृजत् वसूनुद्रानांदित्यान्ते देवाः प्रजा-
पतिमब्रुवन्न जायामहा इति सौऽब्रवीत् (१४)

यथाहं युष्माऽस्तपसासृक्षेयं तपासि प्रजननमिच्छध्वमिति तेभ्योऽग्निमायतन्
प्रायच्छदेतेनायतनेन श्राम्यतेति तेऽग्निनायतनेनाश्राम्यन्ते सवध्सर एकां गामसृजन्त-
तां वसुभ्यो रुद्रेभ्य आदित्येभ्यः प्रायच्छदेताऽरक्षध्वमिति तां वसंवो रुद्रा आदित्या
अंरक्षन्त् सा वसुभ्यो रुद्रेभ्य आदित्येभ्यः प्राजायत् त्रीणि च (१५)

शतानि त्रयस्त्रिःशतं चाथ सैव संहस्रतम्यभवते देवाः प्रजापतिमब्रुवन्नसुहस्रेण
नो याज्येति सौऽग्निष्ठोमेन वसूनयाजयत् इमं लोकमंजयन्तचांददुः स उक्थयैन
रुद्रानयाजयत्तरिक्षमजयन्तचांददुः सौऽतिरात्रेणांदित्यानयाजयत्तेऽमुं लोकमंजयन्तचांददु

व्यवैर्यत तस्माद्ब्रुद्रा घातुका अनायतना हि तस्मादाहुः शिथिलं वै मध्यममहस्त्रिरात्रस्य
वि हि तदवैर्यतेति त्रैष्टुभुमध्यमस्याहु आज्यम्भवति संयानानि सूक्तानि शःसति

षोडशिनः शः सत्यहो धृत्या अशींथिलं भावाय तस्मात् त्रिरात्रस्या॑ग्निष्ठोम् एव प्रथममहः स्यादथोक्थ्योऽर्थातिरात्र एषां लोकानां विधृत्यै त्रीणित्रीणि शातान्यनूचीनाहमव्यवच्छिन्नानि ददाति (१७)

एषां लोकानामनु सन्तत्यै दुशतं न विच्छिन्नाद्विराजं नेद्विच्छिनदानीत्यथ या संहस्रतस्यासीत्तस्यामिन्द्रश्च विष्णुश्च व्यायच्छेताः स इन्द्रोऽमन्यतानया वा इदं विष्णुः संहस्रं वक्ष्यते इति तस्यामकल्पेतां द्विभागं इन्द्रस्तृतीये विष्णुस्तद्वा एषाभ्यनूच्यते उभा जिंग्यथुरिति तां वा एतामच्छावाकः (१८)

एव शः सत्यथ या संहस्रतमी सा होत्रे देयेति होतारं वा अभ्यतिरिच्यते यदतिरिच्यते होतानां स्यापयिताथाहुरुत्रे देयेत्यतिरिक्ता वा एषा संहस्रस्यातिरिक्त उत्त्रेतर्त्विजामथाहुः सर्वेभ्यः सदस्यैभ्यो देयेत्यथाहुरुदाकृत्या सा वर्णं चरेदित्यथाहुर्ब्रह्मणे चाग्नीधे च देयेति (१९)

द्विभागं ब्रह्मणे तृतीयमग्नीधे ऐन्द्रो वै ब्रह्मा वैष्णवौऽग्नीद्यथैव तावकल्पेतामित्यथाहुर्या कल्याणी बंहुरूपा सा देयेत्यथाहुर्या द्विरूपोभयतं एनी सा देयेति संहस्रस्य परिगृहीत्यै तद्वा एतद्वस्रस्यायां शः संहस्रं स्तोत्रीयाः संहस्रं दक्षिणाः संहस्रं सम्मितः सुवर्गो लोकः सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै॥ (२०)

अन्नवैब तदन्तरिक्षन्ददात्यच्छावाकश्च देयेति सप्तवर्त्वापि॒शत्त्वा॥७॥

[५]

सोमो वै संहस्रं मविन्दुमिन्द्रोऽन्वविन्दुतौ युमो न्यागच्छुत्तावं ब्रवीदस्तु मेऽत्रापीत्यस्तु ही (३) इत्यब्रूता॒१ स यम एकस्यां वीर्यं पर्यपश्यदियं वा अस्य संहस्रस्य वीर्यं बिभूतीति तावं ब्रवीदियं ममास्त्वेतद्युवयोरिति तावं ब्रूता॒१ सर्वे वा एतदेतस्यां वीर्यम् (२१)

परि पश्यामो॒१ शमा हरामहा इति तस्याम॑ शमाहरन्त तामप्सु प्रावेशयन्त्सोमायोदेहीया सा रोहिणी पिङ्गलैकंहायनी रूपं कृत्वा त्र्यस्त्रि॑ शता च त्रिभिश्च शतैः सुहोदैत्तस्माद्रोहिण्या पिङ्गलैयकंहायन्या सोमं क्रीणाति त्र्यस्त्रि॑ शता चैवास्यं त्रिभिश्च (२२)

शतैः सोमः क्रीतो भवति सुक्रीतेन यजते तामप्सु प्रावेशयन्त्रायोदेहीति सा रोहिणी लक्ष्मणा पष्ठौही वार्त्रग्नी रूपं कृत्वा त्र्यस्त्रि॑ शता च त्रिभिश्च शतैः सुहोदैत्तस्माद्रोहिणीं लक्ष्मणां पष्ठौहीं वार्त्रग्नीं ददाति

त्रयस्मि॑ शचैवास्यु॒ त्रीणि॑ च शुतानि॑ सा दुत्ता (२३)

भवति॑ तामुपस्मु॒ प्रावैशयन् युमायोदेहीति॑ सा जरती॑ मूर्खा॒ तञ्जघन्या॒ रूपं कृत्वा॒ त्रयस्मि॑ शता॒ च त्रिभिश्च॑ शतैः॒ सहोदैत्स्माञ्जरती॑ मूर्खा॒ तञ्जघन्यामनुस्तरणी॑ कुर्वति॑ य एवं विद्वाञ्जरती॑ मूर्खा॒ तञ्जघन्यामनुस्तरणी॑ कुरुते॒ त्रयस्मि॑ शचैवास्यु॒ त्रीणि॑ च शुतानि॑ सामुष्मिल्लोके॒ भवति॑ वागेव॒ संहस्रतमी॑ तस्मात् (२४)

वरो॑ देयः॒ सा हि वरः॒ संहस्रमस्यु॒ सा दुत्ता॒ भवति॑ तस्माद्वरो॒ न प्रतिगृह्य॑ः॒ सा हि वरः॒ संहस्रमस्यु॒ प्रतिगृहीतं॒ भवतीयं॒ वरः॒ इति॑ ब्रूयादथान्यां॒ ब्रूयादियं॒ ममेति॑ तथांस्यु॒ तथसुहस्रमप्रतिगृहीतं॒ भवत्युभयतएनी॒ स्यात्तदाहुरन्यतएनी॒ स्याऽस्महस्रं॒ परस्तादेतुमिति॑ यैव वरः॒ (२५)

कल्याणी॑ रूपसंमृद्धा॒ सा स्याथ्सा॒ हि वरः॒ समृद्धै॒ तामुत्तरेणार्थी॑प्रं पर्याणीयाहवनीयस्यान्ते॒ द्रोणकलशमवं॒ घापयेदा॒ जिग्र॑ कलशं॒ मह्युरुधारा॒ पयस्वत्या॒ त्वा॒ विशन्त्विन्दवः॒ समुद्रमिव॑ सिन्ध्यवः॒ सा मा॑ सुहस्र॑ आ भंज प्रजया॑ पुशुभिः॒ सुह पुनर्मा॒ विंशताद्वयिरिति॑ प्रजयैवैनं॑ पुशुभी॑ रुद्या॒ सम् (२६)

अर्धयति॑ प्रजावान्पशुमात्रयिमान्वति॑ य एवं वेद॑ तया॑ सुहार्थी॑प्रं परेत्य॑ पुरस्तांत्रितीच्यां॑ तिष्ठन्त्यां॑ जुहुयादुभा॑ जिग्यथुर्न परा॑ जयेत्॑ न परा॑ जिग्ये॑ कतरश्वनैनोः॑। इन्द्रेश॑ विष्णो॑ यदपस्पृथेथां॑ त्रेधा॑ सुहस्रं॑ वि॑ तदैरयेथामिति॑ त्रेधाविभक्तं॑ वै॒ त्रिरात्रे॑ सुहस्रं॑ साहुस्रीमेवैनां॑ करोति॑ सुहस्रस्यैवैनां॑ मात्राम् (२७)

करोति॑ रूपाणि॑ जुहोति॑ रूपैरेवैनां॑ समर्पयति॑ तस्या॑ उपोत्थाय॑ कर्णमा॑ जपेदिडे॑ रन्तेऽदिते॑ सरंस्वति॑ प्रिये॑ प्रेयसि॑ महि॑ विश्रुत्येतानि॑ ते अग्निये॑ नामानि॑ सुकृतं॑ मा॑ देवेषु॑ ब्रूतादिति॑ देवेभ्यं॑ एवैनमा॑ वैदेयत्यन्वैनं॑ देवा॑ बुध्यन्ते॥१॥ [६]

पुतदेतस्याँ॑ वैर्मस्य॑ त्रिभिश्च॑ दत्ता॑ संहस्रतमी॑ तस्मादेव वरः॒ सं मात्रमेकान्नवैत्वाणि॑ शच॑॥८॥
सुहस्रतम्या॑ वै॒ यजमानः॑ सुवर्गं॑ लोकमेति॑ सैन॑ सुवर्गं॑ लोकं॑ गंमयति॑ सा मा॑ सुवर्गं॑ लोकं॑ गंमयेत्याह॑ सुवर्गमेवैनं॑ लोकं॑ गंमयति॑ सा मा॑ ज्योतिष्मन्तं॑ लोकं॑ गंमयेत्याह॑ ज्योतिष्मन्तमेवैनं॑ लोकं॑ गंमयति॑ सा मा॑ सर्वान्पुण्याल्लोकानामयेत्याह॑ सर्वान्वैनं॑ पुण्याल्लोकानामयति॑ सा (२९)

मा प्रतिष्ठां गंमय प्रजयां पशुभिः सह पुनर्मा विशताद्वयिरिति प्रजयैवैन् पशुभीं
रथ्यां प्रतिष्ठापयति प्रजावान्पशुमात्रयिमाभवति य एवं वेद ताम् ग्रीष्मे वा ब्रह्मणे वा होत्रै
वोद्धात्रे वाच्वर्यवे वा दद्याथ्सुहस्रमस्य सा दुत्ता भवति सुहस्रमस्य प्रतिष्ठापयति भवति
यस्तामविद्वान् (३०)

प्रतिष्ठापयति तां प्रति गृह्णीयादेकांसि न सुहस्रमेकां त्वा भूतां प्रति गृह्णामि न सुहस्रमेका
मा भूता विश मा सुहस्रमित्येकामेवैनां भूतां प्रति गृह्णाति न सुहस्रं य एवं वेद स्येनासि
सुषदां सुशेवां स्येना मा विश सुषदा मा विश सुशेवा मा विश (३१)

इत्याह स्येनैवैन एव सुषदां सुशेवां भूता विशति नैवैन हिनस्ति ब्रह्मवादिनो वदन्ति
सुहस्रं सुहस्रतम्यन्वेती (३) सुहस्रतमी॑ सुहस्रा (३) मिति यत्प्राचीमुथ्मृजेऽसुहस्रं
सुहस्रतम्यन्वियात्तम्यसुहस्रमप्रज्ञात्र एवं सुवर्गं लोकं न प्र जानीयात्प्रतीचीमुथ्मृजति ता॒
सुहस्रमनु॑ पूर्यवर्तते सा प्रजानती सुवर्गं लोकमेति यजमानमन्युथ्मृजति क्षिप्रे सुहस्रं प्र
जायत उत्तमा नीयते प्रथमा देवानांच्छति॥ (३२)

लोकान्मयाति साविद्वाऽसुशेवा माविश यजमान द्वादश च॥ [७]

अत्रिरददादौर्बाय प्रजां पुत्रकामाय स रिरिचानोऽमन्यतु निर्वीर्यः शिथिलो यातयामा
स एतं चतुरात्रमपश्यत् तमाहरत्तेनायजत् ततो वै तस्य चत्वारौ वीरा आजायन्तु सुहौता॑
सूद्धाता॑ स्वध्वर्युः सुसंभेयो य एवं विद्वाऽश्वतूरात्रेण यजत् आस्य चत्वारौ वीरा जायन्ते॑
सुहौता॑ सूद्धाता॑ स्वध्वर्युः सुसंभेयो ये चतुर्विंशाः पवमाना ब्रह्मवर्चुसं तत् (३३)

य उद्यन्तः स्तोमाः श्रीः सात्रिः श्रद्धादेवं यजमानं चत्वारै वीर्याणि नोपानमन्तेज़
इन्द्रियं ब्रह्मवर्चुसमन्नाद्य एवं स एताऽश्वतूरश्वतुष्टोमान्यसोमानपश्यत्तानाहरत्तरेयजत्
तेजं एव प्रथमेनावारुन्धेन्द्रियं द्वितीयेन ब्रह्मवर्चुसं तृतीयेनान्नाद्य चतुर्थेन य एवं
विद्वाऽश्वतूरश्वतुष्टोमान्यसोमानाहरति तैर्यजते तेजं एव प्रथमेनावं रुन्ध इन्द्रियं द्वितीयेन
ब्रह्मवर्चुसं तृतीयेनान्नाद्य चतुर्थेन यामेवात्रिगृह्णद्विमाध्रौत्तामेव यजमान ऋष्णोति॥ (३४)

तत्तेजं पुवाशादेश च॥ [८]

जमदग्निः पुष्टिकामश्वतूरात्रेणायजत् स एतान्योषाऽ अपुष्यत्तसमात्पलितौ जामदग्नियौ
न सं जानाते एतानेव पोषान्युप्यति य एवं विद्वाऽश्वतूरात्रेण यजते पुरोडाशिन्यं उपसदो
भवन्ति पूशवो वै पुरोडाशः पूशनेवावं रुन्धेऽन्नं वै पुरोडाशोऽन्नमेवावं रुन्धेऽन्नादः

पंशुमान्वति य एवं विद्वाऽश्वतूरात्रेण यजते॥ (३५)

जुमदध्निरुद्धाचात्मारि ४ शत॥ १॥

[१]

संवथ्सुरो वा इदमेकं आसीथ्सोऽकामयतर्तून्थसृजेयेति स एतं पंश्वरात्रमंपश्यत्तमाहरुत्तेनाततो वै स क्रृतून्सृजत य एवं विद्वान्पञ्चरात्रेण यजते प्रैव जायते त क्रृतवः सृष्टा न व्यावर्तन्त त एतं पंश्वरात्रमंपश्यन् तमाहरुत्तेनायजन्त ततो वै ते व्यावर्तन्त (३६)

य एवं विद्वान्पञ्चरात्रेण यजते वि पाप्मना भ्रातृव्येणा वर्तते सावसेनिः शौचेयोऽकामयत पशुमान्थस्यामिति स एतं पंश्वरात्रमाहरुत्तेनायजत ततो वै स सुहस्रं पुशून्प्रोद्य एवं विद्वान्पञ्चरात्रेण यजते प्र सुहस्रं पुशून्प्रोति बबृः प्रावाहणिरकामयत वाचः प्रवदिता स्यामिति स एतं पंश्वरात्रमा (३७)

अहरुत्तेनायजत ततो वै स वाचः प्रवदिताभवत्य एवं विद्वान्पञ्चरात्रेण यजते प्रवदितैव वाचो भवत्यथो एनं वाचस्पतिरित्याहुरनासश्वतूरात्रोऽतिरिक्तः पद्मात्रोऽथ वा एष सं प्रति यज्ञो यत्पञ्चरात्रो य एवं विद्वान्पञ्चरात्रेण यजते सम्प्रत्येव यज्ञेन यजते पञ्चरात्रो भवति पञ्च वा क्रृतवः संवथ्सुरः (३८)

क्रृतुष्वेव संवथ्सुरे प्रति तिष्ठत्यथो पञ्चाक्षरा पङ्किः पाङ्को यज्ञो यज्ञमेवाव रुन्धे त्रिवृद्धग्निष्ठोमो भवति तेजे एवाव रुन्धे पश्वदशो भवतीन्द्रियमेवाव रुन्धे सप्तदशो भवत्यन्नाद्यस्यावरुद्धा अथो प्रैव तेन जायते पञ्चविश्शोऽग्निष्ठोमो भवति प्रजापतेरास्यै महात्रतवानुन्नाद्यस्यावरुद्धै विश्वजिथसर्वपृष्ठोऽतिरात्रो भवति सर्वस्यामिजित्यै॥ (३९)

ते व्यावर्तन्त प्रवदिता स्यामिति स एतं पंश्वरात्रमा संवथ्सुरोऽभिजित्यै॥ ४॥

[१०]

देवस्य त्वा सवितुः प्रसुवैऽश्विनोर्बहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामा दं इमामगृणत्रशनामृतस्य पूर्व आयुषि विदर्थेषु कुव्या। तया देवाः सृतमा बंभूवरक्रृतस्य सामन्थसुरमारपन्ती। अभिधा असि भुवनमसि यन्तासि धर्तासि सोऽग्निं वैश्वानरः सप्रथसं गच्छ स्वाहाकृतः पृथिव्यां यन्ता राङ्गन्तासि यमनो धर्तासि धरुणः कृष्णे त्वा क्षेमाय त्वा रथ्ये त्वा पोषाय त्वा पृथिव्ये त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा दिवे त्वा सुते त्वासंते त्वाऽद्यस्त्वौषधीभ्यस्त्वा विश्वैयस्त्वा भूतेभ्यः॥ (४०)

धर्मणः प्रश्नविश्वातिश्वा १॥

[११]

विभूर्मीत्रा प्रभूः पित्राश्वोऽसि हयोऽस्यत्योऽसि नरोऽस्यर्वासि सप्तिरसि वाज्यसि
वृषासि नृमणां आसि ययुर्नामास्यादित्यानां पत्वान्विष्ट्येऽस्वाहा स्वाहैन्द्राग्निभ्यः स्वाहा
प्रजापतये स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा सर्वाभ्यो देवेताभ्य इह धृतिः स्वाहेह विधृतिः
स्वाहेह रन्तिः स्वाहेह रमतिः स्वाहा भूरसि भुवे त्वा भव्याय त्वा भविष्यते त्वा विश्वेभ्यस्त्वा
भूतेभ्यो देवां आशापाला एतं देवेभ्योऽश्वं मेधाय प्रोक्षितं गोपायत॥ (४१)

रन्ति: स्वाहा द्विष्टशतिश्च॥१॥ [१२]

आयनाय स्वाहा प्रायणाय स्वाहोऽद्वावाय स्वाहोऽद्विताय स्वाहा शूकराय स्वाहा शूक्रताय
स्वाहा पलायिताय स्वाहाऽपलायिताय स्वाहाऽपवल्नाते स्वाहा परावल्नाते स्वाहाऽप्यते
स्वाहा प्रयते स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (४२)

आयनायोन्तरमापलायिताय चिद्विशतिः॥२॥ [१३]

अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहा वायवे स्वाहाऽपां मोदाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा सरस्वत्ये
स्वाहेन्द्राय स्वाहा बृहस्पतये स्वाहा मित्राय स्वाहा वरुणाय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (४३)

[१४]

पृथिव्यै स्वाहाऽन्तरिक्षाय स्वाहा दिवे स्वाहा सूर्याय स्वाहा चन्द्रमस्मै स्वाहा नक्षत्रेभ्यः
स्वाहा प्राच्यै दिशे स्वाहा दक्षिणायै दिशे स्वाहा प्रतीच्यै दिशे स्वाहोर्दौच्यै दिशे स्वाहोर्धर्वायै
दिशे स्वाहा दिग्भ्यः स्वाहाऽवान्तरदिशाभ्यः स्वाहा समाभ्यः स्वाहा शुरव्यः स्वाहा-
ऽहोरात्रेभ्यः स्वाहाऽर्धमासेभ्यः स्वाहा मासेभ्यः स्वाहूर्तुभ्यः स्वाहा संवथ्सुराय स्वाहा
सर्वस्मै स्वाहा॥ (४४)

[१५]

अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा सरस्वत्ये स्वाहा पृष्ठो स्वाहा बृहस्पतये
स्वाहाऽपां मोदाय स्वाहा वायवे स्वाहा मित्राय स्वाहा वरुणाय स्वाहा सर्वस्मै
स्वाहा॥ (४५)

[१६]

पृथिव्यै स्वाहाऽन्तरिक्षाय स्वाहा दिवे स्वाहाऽग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहा सूर्याय

स्वाहा॑ चन्द्रमंसे स्वाहा॒ऽहै स्वाहा॑ रात्रियै स्वाहुर्जवे॑ स्वाहा॑ साधवे॑ स्वाहा॑ सुक्षित्यै॒ स्वाहा॑
क्षुधे॑ स्वाहा॑ऽशिति॒म्ने॑ स्वाहा॑ रोगाय॑ स्वाहा॑ हिमाय॑ स्वाहा॑ श्रुताय॑ स्वाहा॑ऽतपाय॑ स्वाहा॑-
जरण्याय॑ स्वाहा॑ सुवर्गाय॑ स्वाहा॑ लोकाय॑ स्वाहा॑ सर्वस्मै॒ स्वाहा॑॥ (४६)

[१७]

भुवो॑ देवानां कर्मणापसर्तस्य॑ पथ्यासि॑ वसुभिर्देवेभिर्देवतंया॑ गायत्रेण॑ त्वा॑ छन्दसा॑
युनज्ञिम॑ वसन्तेन॑ त्वर्तुना॑ हृविषा॑ दीक्षयामि॑ रुद्रेभिर्देवेभिर्देवतंया॑ त्रैष्टुभेन॑ त्वा॑ छन्दसा॑
युनज्ञिम॑ ग्रीष्मेण॑ त्वर्तुना॑ हृविषा॑ दीक्षयाम्यादित्येभिर्देवेभिर्देवतंया॑ जागतेन॑ त्वा॑ छन्दसा॑
युनज्ञिम॑ वरुषाभिस्त्वर्तुना॑ हृविषा॑ दीक्षयामि॑ विश्वेभिर्देवेभिर्देवतयानुष्टुभेन॑ त्वा॑ छन्दसा॑
युनज्ञिम॑ (४७)

शुरदा॑ त्वर्तुना॑ हृविषा॑ दीक्षयाम्यङ्गिरोभिर्देवेभिर्देवतंया॑ पाङ्केन॑ त्वा॑ छन्दसा॑ युनज्ञिम॑
हेमन्तशिशिराभ्यां॑ त्वर्तुना॑ हृविषा॑ दीक्षयाम्याहं॑ दीक्षामंरुहमृतस्य॑ पर्वी॑ गायत्रेण॑ छन्दसा॑
ब्रह्मणा॑ चर्त॑ सूत्येऽधा॑ सूत्यमृतेऽधाम्॑ मुहीमृ॑ षु सुत्रामाणमिह॑ धृतिः॑ स्वाहेह॑ विधृतिः॑
स्वाहेह॑ रन्ति॑ स्वाहेह॑ रमंति॑ स्वाहा॑॥ (४८)

[१८]

ईङ्गाराय॑ स्वाहें॑ कृताय॑ स्वाहा॑ क्रन्दते॑ स्वाहा॑ऽवक्रन्दते॑ स्वाहा॑ प्रोथते॑ स्वाहा॑
प्रप्रोथते॑ स्वाहा॑ गन्धाय॑ स्वाहा॑ ग्राताय॑ स्वाहा॑ प्राणाय॑ स्वाहा॑ व्यानाय॑ स्वाहा॑ऽपानाय॑
स्वाहा॑ सन्दीयमानाय॑ स्वाहा॑ सन्दिताय॑ स्वाहा॑ विचृत्यमानाय॑ स्वाहा॑ विचृत्ताय॑ स्वाहा॑
पलायिष्यमाणाय॑ स्वाहा॑ पलायिताय॑ स्वाहोपरङ्स्यते॑ स्वाहोपरताय॑ स्वाहा॑ निवेक्ष्यते॑
स्वाहा॑ निविशमानाय॑ स्वाहा॑ निविष्टाय॑ स्वाहा॑ निषथ्यते॑ स्वाहा॑ निषीदते॑ स्वाहा॑
निषण्णाय॑ स्वाहा॑ (४९)

आसिष्यते॑ स्वाहा॑ऽसीनाय॑ स्वाहा॑ऽसिताय॑ स्वाहा॑ निषथ्यते॑ स्वाहा॑ निपद्यमानाय॑
स्वाहा॑ निपन्नाय॑ स्वाहा॑ शयिष्यते॑ स्वाहा॑ शयानाय॑ स्वाहा॑ शयिताय॑ स्वाहा॑ सम्मीलिष्यते॑
स्वाहा॑ सुम्मीलिते॑ स्वाहा॑ सम्मीलिताय॑ स्वाहा॑ स्वफस्यते॑ स्वाहा॑ स्वपते॑ स्वाहा॑ सुताय॑
स्वाहा॑ प्रभोथस्यते॑ स्वाहा॑ प्रबुध्यमानाय॑ स्वाहा॑ प्रबुद्धाय॑ स्वाहा॑ जागरिष्यते॑ स्वाहा॑ जाग्रते॑
स्वाहा॑ जागरिताय॑ स्वाहा॑ शुश्रूषमाणाय॑ स्वाहा॑ शृण्वते॑ स्वाहा॑ श्रुताय॑ स्वाहा॑ वीक्षिष्यते॑
स्वाहा॑ (५०)

वीक्ष्माणाय स्वाहा वीक्षिताय स्वाहा सऽहास्यते स्वाहा सुञ्जिहानाय स्वाहोञ्जिहानाय स्वाहा विवर्थ्यते स्वाहा विवर्तमानाय स्वाहा विवृत्ताय स्वाहोत्थास्यते स्वाहोत्तिष्ठते स्वाहोत्थिताय स्वाहा विधविष्यते स्वाहा विधून्वानाय स्वाहा विधूताय स्वाहोत्क्र०स्यते स्वाहोत्क्रामते स्वाहोत्क्रान्ताय स्वाहा चङ्गमिष्यते स्वाहा चङ्गम्यमाणाय स्वाहा चङ्गमिताय स्वाहा कण्डूयिष्यते स्वाहा कण्डूयमानाय स्वाहा कण्डूयिताय स्वाहा निकषिष्यते स्वाहा निकषमाणाय स्वाहा निकषिताय स्वाहा यदति तस्मै स्वाहा यत्पिबति तस्मै स्वाहा यन्मेहति तस्मै स्वाहा यच्छकृत्करोति तस्मै स्वाहा रेतसे स्वाहा प्रजाभ्यः स्वाहा प्रजननाय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (५१)

[१९]

अग्रये स्वाहा वायवे स्वाहा सूर्याय स्वाहूर्तमस्यृतस्यृतमसि सुत्यमसि सुत्यस्य सुत्यमस्यृतस्य पन्था असि देवानां छायामृतस्य नाम तस्मृत्यं यत्त्वं प्रजापतिरस्यधि यदस्मिन्वाजिनीव शुभः स्पर्धन्ते दिवः सूर्येण विशोऽपो वृणानः पंवते कव्यन्पशुं न गोपा इर्यः परिञ्ज्मा (५२)

प्रजननं प्रातः स्वने वै ब्रह्मवादिनः स त्वा अङ्गिरसु आपो वै सोमो वै संहस्रतम्याऽत्रिज्ञमदंग्निः संवध्मसुरो देवस्य विभूरायनायाग्रये पृथिव्या अग्रये पृथिव्ये भुव ईङ्गरायाऽग्रये वायवे सूर्याय विष्णुतिः॥२०॥

प्रजननमङ्गिरसः सोमो वै प्रतिगृहाति वृभूर्वीक्षमाणाय द्विपञ्चाशतः॥५२॥

प्रजननं परिञ्ज्मा॥

हरिः ॐ ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां सप्तमकाण्डे प्रथमः प्रश्नः समाप्तः॥ ७-१ ॥